

GUNDARS GRIEZE

Dzimis 1961. gadā
Augstāko ekonomisko izglītību
ieguvis Latvijas Universitātē,
to papildinājis *Carl Duisberg
Gesellschaft* (Vācija, Ķelne)

Darba pieredze

Kopš 1999 AS *Trasta*
komercbanka valdes priekšsēdētājs

1998 AS *Trasta*
komercbanka valdes loceklis

1996–1998 SIA *Arcus* finanšu kontrolieris

1996–1997 AS *Trasta*
komercbanka padomes loceklis

1995–1996 AS *Visbija* finanšu direktors

1994–1995 SIA *IMP* direktors

1992–1994 SIA *Mūsa motors* finanšu direktors

1992 AS *Rīgas birža* galvenais speciālists

1985–1992 Latvijas Valsts statistikas komitejas Rūpniecības statistikas nodaļa

MĀRIS ZANDERS,

DIENA, SPECIĀLI
ŽURNĀLAM KAPITĀLS

Neaizrauties ar kreiso retoriku

Banku specifika – šis ekonomikas sektors ir viens no ciešāk globālajos procesos un likumsakarībās integrētajiem. Tādēļ, lai gan 2014. gads Latvijai ir bijis pietiekami mierīgs, AS *Trasta komercbanka* (TKB) valdes priekšsēdētājs Gundars Grieze intervijā žurnālam *Kapitāls* akcentē, cik būtiski mūsu valsts ekonomiku ietekmē notiekošais citās valstīs un tirgos. Latvija nav sala – cik var noprast no baņķiera teiktā, šo pašsaprotamo patiesību mūsu politiķi dažkārt piemirst

Ja

paveramies uz banku sektoru rietumos, kuriem mēs, cik saprotu, sevi pieskaitām, tad savulaik bija vērojama tendence zem viena jumta apvienot *investment banking* un *retail banking* – lai iegūtu mērogu, diversificētu darbību utt. Tad parādījās tēze, ka lielo t. s.

universālo banku modelim ir trūkumi, tāpēc nākotne ir arī t. s. nišas bankām. Kā visā šajā kontekstā jūs redzat TKB vietu un nākotni?

Latvijā patiešām dominē t. s. universālās bankas un nav investīciju banku klasiskā izpratnē, jo arī TKB u. c. bankas, kuras varētu apzīmēt kā mazās, tiecas universālās bankas modeļa virzienā, protams, apzinoties savu mērogu. Savukārt, ja mēs lietojam apzīmējumu *nišas banka*, tad ir jānoskaidro, ko mēs ar to saprotam. Ja koncentrēšanos uz kādu nozari un ja nerezidentus saprotam kā nozari, tad – jā, mēs esam nišas banka.

Un kā tāda varat arī palikt? Respektīvi, nav tā, ka akcents uz nerezidentu apkalpošanu ir veidojies noteiktā vēsturiskā situācijā, noteiktu apstākļu sakritības rezultātā, bet principā vajadzētu atteikties no šā virziena?

Nebūšu atbildē oriģināls – viss ir atkarīgs no tā, kā uzvedīsies nerezidenti. Un nebūšu arī oriģināls, sakot, ka ģeopolitiskā situācija neizskatās labi. Būsim reālisti – Latvijas gadījumā runa ir par Krievijas un Ukrainas nerezidentiem, nerezidenti no rietumiem te ir maz manāmi. Tātad labi zināmie konflikti draud ar to, ka mēs šo Krievijas un Ukrainas nerezidentu tirgu varam zaudēt, un tas būtu ļoti būtisks zaudējums. Politiķi var runāt daudz ko, tomēr, ja Latvijas ekonomika zaudē Krievijas tirgu, mums draud dziļa recesija.

Ir dzirdēts mazliet cinisks viedoklis, ka procesi kaimiņos mūsu bankām var nākt pat par labu, jo nestabilitātes satrauktie bagātie cilvēki Krievijā jo vairāk vēlas izvest savus aktīvus.

Uz kuriem tad lai viņi izved?

Piemēram, uz TKB.

Tas tik vienkārši nenotiek. Turklāt ir jāreķinās, ka tiem, kuri to jau ir izdarījuši, uz pēdām min pašas Krievijas kontrolējošās institūcijas. Krievijā pastiprinās vēršanās pret ārzonas kompānijām, dzird runājam par kapitāla amnestiju, t. i., iespēju agrāk izvestos aktīvus atgriezt bez būtiskām

problēmām, utt. Savukārt, ja runājam par tiem, kuri, kā minējāt, tieši tagad – un par spīti manis minētajiem Krievijas pretošiem – gribētu kapitālu izvest, tad ir jāsaprot, ka viņi nejutās droši, ja izvešanas galamērķis ir Eiropa vispār. Un diemžēl to var saprast.

Ja ir problēmas ar Krievijas un Ukrainas nerezidentiem, varbūt šos zaudējumus var kompensēt citās bijušās PSRS republikās, jo arī tur vajadzētu būt spēkā tādām Latvijas banku sektora priekšrocībām kā krievu valodas zināšana, labāka mentalitātes izpratne utt.

Ir arī noteikts cilvēku loks, kuri vēlas personalizētu apkalpošanu, ja vēlaties – mājas izjūtu bankā

Mēs jau šajos reģionos strādājam, piemēram, mums ir salīdzinoši labas sekmes Tadžikistānā. Tomēr ir jāsaprot, ka tas nevar kompensēt Krievijas zaudēšanu: gan tāpēc, ka peļņas iespējas objektīvi ir salīdzinoši mazākas, gan tāpēc, ka, salīdzinot ar šīm valstīm, Krievijā strādāt patiesībā ir vienkāršāk. Proti, šajos citos tirgos – vienalga, vai mēs runājam par Azerbaidžānu vai Centrālāziju – ir savas nianses, ar kurām ir jāreķinās. Var būt lielākas problēmas ar nopelnītā izvešanu, var būt problēmas ar iekļūšanu kādas valsts finanšu pakalpojumu tirgū vispār.

Neatkarīgi no tā, ko es personīgi domāju par šo nerezidentu naudas plūsmu, man ir aizdomas, ka laiku pa laiku mūsu amerikāņu partneru Latvijas bankām izteiktie pārmēti par šīs naudas apkalpošanu ir nedaudz liekulīgi, respektīvi, viņi, spaidot mūs, cenšas šo naudu pārvirzīt uz savu jurisdikciju un finansiālo sistēmu.

Tas ir viens no motīviem. Amerikāņi gan jebkurā gadījumā labi zina, kur kāda nauda atrodas, viņiem ir ļoti labs monitorings, bet, protams, viņi būtu vēl priecīgāki, ja, teiksim, bijušās PSRS reģiona politiķu nauda stāvētu pie viņiem, jo tad politiskās sviras būtu vēl spēcīgākas.

Bet tad ir jautājums... redzat, es neesmu tik naivs, lai mēģinātu ar frāzēm par to, kāda nauda smird vai

► **nesmird... Pragmatiski – vai visas šīs problēmas ar nerezidentu naudu ir vienkārši tādu krenķu vērtas – jo atliek vienam ābolam maisā būt iepuvušam, un nepatikšanas ir *baigas*?**

Salīdzinājums ir diezgan precīzs. Turklāt var gadīties arī tā, ka šobrīd nekādu problēmu ar to ābolu patiešām nav, bet kaut kādas ir bijušas pirms pieciem gadiem vai būs pēc pieciem gadiem. Un tad visam ābolu maisam – bankas tēlam – var rasties problēmas. Vai tas viss ir tā vērts? Ar pilnu atbildību varu teikt, ka mēs veltām lielus resursus naudas izcelsmes kontrolei, tāpēc varētu atbildēt tā: ir jāskatās, kā šie izdevumi samērojas ar ieņēmumiem.

Minējāt, ka TKB strādā arī Latvijas tirgū. Mēs varam bezgalīgi diskutēt par iemesliem – nav labu kredītajamu projektu, bankas ir pārāk piesardzīgas utt. –, tomēr vai nav tā, ka šis iekšējais tirgus ir ļoti remdens?

Tā var teikt, tikai tad tomēr ir jāizvēlas vērtēšanas leņķis. Ja mēs runājam par vidusmēra bankas pakalpojumu segmentu, tad pieļauju, ka Latvijai pietiktu ar piecām lielām bankām un pārējām te nebūtu, ko darīt. Tomēr ir arī noteikts cilvēku loks, kuri vēlas personalizētu apkalpošanu, ja vēlaties – mājas izjūtu bankā. Mēs pietiekami veiksmīgi strādājam ar šo grupu. Tiesa, arī te ir visu laiku jākustas, piedāvājums ir jāpilnveido.

Tieši tā! Un tad man ir jautājums, ko jūs šai grupai varat piedāvāt no ienesīguma viedokļa? Cik saprotu, arī globāli ieguldījumiem 4–5 % rentabilitāte skaitās laba, par 12–15 % var aizmirst.

Varbūt neteiksim, ka ir jāaizmirst uz visiem laikiem, tomēr varētu jums piekrist, ka augstas peļņas periods šis nav. Tomēr – no otras puses – ir arī tā, ka ģeopolitisko, globālās ekonomikas neskaidrību un risku rezultātā paši cilvēki ir kļuvuši piesardzīgāki, varbūt labāk saprot, ka salīdzinoši lielāka peļņa nozīmē arī lielākus riskus. Tāpēc arī mums nav nevajadzīgi jāriskē. Piemēram, mums ļoti labi sekmējās ar subordinēto obligāciju emisiju 10 miljonu eiro apmērā: to, kā mēdz teikt, uz urrā iegādājās faktiski mūsu klienti, tagad gatavojam nākamo laidien. Protams, mēs nesolām gaisa pilis – mērķis ir, lai investori nopelna salīdzinoši vairāk nekā klasiskajā depozītā.

Īsi sakot, jūsu fokuss ir turīgas privātpersonas.

Tā var teikt, tomēr strādājam arī ar juridiskajām personām. Tā vienkārši sakot, ir vidēja apmēra uzņēmumi, kuri lielajām bankām kaut kādu iemeslu dēļ nav interesanti, savukārt mēs ar viņiem strādājam. Es tikai gribētu uzsvērt, ka zināma stagnācija nav kaut kā specifiski saistīta ar banku vai investīciju fondu sektoru. Runa ir par vispārējām likumsakarībām, un tās ir novērojamas arī citos reģionos. Kredīšanas apmēri ir salīdzinoši nelieli, jo paši kredītajamie (uzņēmumi) ļoti uzmanīgi vērtē, vai veikt kādas jaunas investīcijas. Tas izriet no fakta, ka uzņēmumi nav pārliecināti, ka patēriņš attaisnos šīs investīcijas. Savukārt piesardzīgs patēriņš ir saistīts ar to,

Nedomāju, ka NATO interesēs ir tas, lai te būtu, kā saka, pliks lauks. Tāpēc loģika saka – kaut kādiem ieguldījumiem te ir jābūt

ka cilvēki (fiziskās personas) savu naudu labāk pietur. Un tā nu tas sagrupējas...

Ja runājam par peļņas iespējām, parunāsim par viētējo finanšu infrastruktūru! Ir iespāids, ka tā ir veidota, lai arī Latvijā būtu kā pie cilvēkiem – birža, riska kapitāla fondi. Es ļoti, ļoti atvainojos, bet tas viss izskatās kaut kā nenopietni.

Bet nav jau pamata, uz kā to visu veidot! Mums faktiski ir ostas, tranzīts, kokrūpniecība, farmācija. Par maz, lai izveidotos pienācīga izmēra augsne, uz kuras, savukārt, veidoties jūsu minētajām struktūrām. Un es godīgi atzīstu, ka nevaru prognozēt, vai un kad šāda augsne

varētu rasties. Man ir tikai ļoti subjektīvi, vispārēji apsvērumi. Tātad kaimiņi mums ir tādi, kādi ir; vienlaikus mēs esam NATO, lai cik tas nelāgi skan, priekšpostenis, piefrontes josla.

Kāds mums no tā labums?

Es nedomāju, ka NATO interesēs ir tas, lai te būtu, kā saka, plīks lauks. Tāpēc loģika saka – kaut kādiem ieguldījumiem te ir jābūt. Otrs iespējama grūdiens vai, kā Ziedonis teiktu, garainis, kas veicina vārīšanos, būtu tas, ja Latvija patiešām nopietni domātu par daudz piesaukto energoresursu piegādes dažādošanu: ja patiešām būtu investīcijas sašķidrinātās gāzes terminālī vai citos šādas ievirzes projektos. Ja nerunā par šiem iespējamajiem impulsiem, citus tā īsti neredzu.

Mazliet vēl par finanšu infrastruktūru. Jautājums jums kā nozares ekspertam, nevis konkrētās bankas pārstāvim, jo sēklas kapitāls nav īsti bankas bizness. Kaut kas nav kārtībā, jo – par spīti it kā pastāvošām atbalsta programmām – dominē tēze: ja tev kā topošam uzņēmējam ir pavāji ar ķilām, sākuma finansējums ir faktiski nepieejams.

Bet tāpēc ir valdība, kurai par to ir jādomā! Simts gudrās galvas Saeimā! Uzņēmējs taču pats nenosaka nodokļu likmes, viņš neveidos uzņēmējdarbību ietekmējošo likumdošanu. Piemēram, neaplikt reinvestēto peļņu ar ienākuma nodokli. Valdībai kaut kas ir jādara, lai veidotu investīcijām labvēlīgāku klimatu. Nemaz nerunāju par tiesvedību ilgumu un maksātnespējas problēmām, un uzturēšanas atļauju torpedēšanu...

Un kā ar tiešu valsts līdzdalību finanšu tirgū? Labi, valsts bankas klasiskā izpratnē nebūs, būs cita forma, bet būs. Vispār vajag?

Ziniet – šajā aspektā es pat vairāk domāju par jaunajām ģimenēm. Ja valsts domā par savu nākotni, tad ir jābūt arī kaut kādam valsts finansiālajam atbalstam, lai jaunie cilvēki var, piemēram, iegādāties mājokli. Noliktais atslēgas princips šajā ziņā vispār bija nāvējošs – no kā lai jauna ģimene sakrāj tos 30, 40, pat 50 % īpašuma vērtības, kas pašiem ir jāiemaksā? Jebkurā gadījumā valstij šādā jauno ģimeņu mājokļu programmā būtu jāpiedalās un – lai jaunie nebrauc prom – jāpiedalās arī jūsu minētajos atbalsta mehānismos jaunajiem uzņēmējiem. Brauc prom arī tādēļ, ka nav darba, ka cilvēks jūtas nevajadzīgs. Un te objektīvi ▶

- ir tā, ka bankai aizdot, simboliski sakot, 10 000 eiro ne-
nodrošinātam kredītņēmējam nozīmē papildu uzkrājumu
veidošanu, faktiski kredītam līdzvērtīgas summas rezervē-
šanu. Te ir nepieciešama valsts līdzdarbība.

Banķieri pašsaprotami jūt temperatūru ekonomikā. Varbūt esat ievērojis, ka mums ir politiski dokumenti, kuros ir rakstīts par ikgadēju iekšzemes kopprodukta pieaugumu apmēram 5 % apmērā, un ir dokumenti, piemēram, budžets, kuros šis skaitlis ir būtiski mazāks. Kurā virzienā jūs sliecaties?

Atvainojos, bet es vienkārši neredzu pamatu izaugsmei 5 % līmenī. Ja patur prātā stagnāciju Eiropā un iespēju vēl vairāk pasliktināties attiecībām ar Krieviju, labi būs, ja noturēsimies 3 % līmenī.

Bet ir cilvēki, kuri saka – ar tādu tempu mums Eiropas vidējo pārticības līmeni nekad nesasniegt.

Runāt jau var visu ko. Eiropā, ziniet, vēsture ir *mazliet*

ilgāka, tāpēc šaubos par šādu salīdzinājumu lietderīgumu. Un es saprotu arī, ka ir grūti krāt, ka gribas ātrāk, tomēr būsīm reālisti.

Pieskārāmieš politikū lomai. Vēl kādi novēlējumi – ko darīt, ko ne?

(*Smagi nopūšas.*) Ir skaidrs, ka pilnīgi nevajadzīgas ir kaut kādas gaviles par to, kā rietumi konfliktē ar Krieviju. Tādas tikai liecina, ka cilvēks nesaprot, ko nozīmē tirgus atrašana un apgūšana. Un šādā kontekstā kā labu piemēru gribētu minēt Valsts prezidenta aktivitātes – daudzās valstīs valsts pirmās personas klātbūtne uzņēmēju braucienos vietējiem iespējamajiem partneriem patiešām nozīmē ļoti daudz, tas ir, kā saka, pavisam cits līmenis.

Vēl novēlētu neaizrauties ar kreiso retoriku. Ir jāsaprot, ka turīgi cilvēki nav ienaidnieki, ka – kaut vai ļoti pragmatisku apsvērumu dēļ – lai viņu ieguldījumi būtu drošībā, lai tie nestu augļus – turīgi cilvēki ir ieinteresēti, lai konkrētā valsts attīstītos. **Ks**